

TARJIMADA FE'LLARNING MORFOLOGIK NISBAT KATEGORIYALARI

Farmanova Malika Axrorovna

Qashqadaryo viloyati Koson tumani 80- o`rta maktabning Ingliz tili o`qituvchisi,
Qarshi Axborot Texnologiyalari va Menejment universiteti 1- kurs magistranti
E-mail : farmali0303@gmail.com Tel: +998973109002

ANNOTATSIYA :

Tarjima jarayoni, ikki yoki undan ortiq til o`rtasida ma'lumotni uzatish va tushunishni ta'minlash uchun muhim vosita hisoblanadi. Tarjima jarayonida fe'llarning morfologik xususiyatlari va ularning nisbatlari katta ahamiyatga ega. Fe'l morfologiyasi tilning asosiy tuzilmalari va ularning o'zaro bog'liqligini o'rganadi. Ushbu maqolada, tarjimada fe'llarning morfologik nisbat kategoriyalari tahlil qilinadi va bu kategoriyalarning tarjima sifatiga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Kalit so`zlar: shaxs, son, zamon, hol, mayl, morfologiya, nisbat, kategoriya, fe'l , tahlil, morfologik nisbat, struktura

1. Avvalo, fe'llarning Morfologik Strukturalari haqida so`z yuritamiz. Fe'llar tilning eng muhim qismlaridan biri bo'lib, ularning morfologik strukturalari tilning sintaktik va semantik jihatlarini belgilaydi. Fe'llar quyidagi asosiy morfologik xususiyatlarga ega:

- Shaxs: Fe'lning shaxsga mosligi (birinchi, ikkinchi, uchinchi shaxs).

Birlik shaklda	Ko`plik shaklda
I	We
You	You
He She It	They

- Son: Fe'lning birlik yoki ko'plikda ishlatilishi.

Ingliz tilida fe'llarning birlik shakli uchinchi shaxs birlikda o`zgaradi, ya`ni hozirgi zamonda fe'lga –s, -es yoki -ies qo`shimchasi qo`shish orqali hosil qilinadi.

- Zamon: Fe'ning vaqtini belgilovchi morfologik shakllar (hozirgi, o'tgan, kelasi zamon). Bunda “to go” fe'lini zamonlarda qanday ifodalanishini ko'rib chiqamiz:

Hozirgi zamon	O'tgan zamon	Kelasi zamon
I go	I went	I will go
You go	You went	You will go
He goes	He went	
She goes	She went	She will go
It goes	It went	It will go
We go	We went	We will go
They go	They went	They will go

- Hol: Fe'ning holini (o'tgan, davom etayotgan, tugagan) ifodalovchi morfologik shakllar.

2. Morfologik Nisbat Kategoriyalari

Morfologik nisbat kategoriyalari fe'llarning o'zaro bog'liqligini va ularning tarjimadagi ahamiyatini belgilaydi. Ular quyidagi asosiy kategoriyalarni o'z ichiga oladi:

2.1. Shaxslararo Nisbat

Tarjimada fe'llarning shaxslararo nisbatlari muhim ahamiyatga ega. Har bir til o'ziga xos shaxs shakllariga ega bo'lib, bu shakllar tarjimaga ta'sir qiladi. Masalan, o'zbek tilida fe'l shaxsiga qarab turli xil qo'shimchalar qo'shiladi, bu esa tarjimada shaxsni aniq ifodalash imkonini beradi.

2.2. Zamonlararo Nisbat

Zamonlararo nisbatlar tarjima jarayonida juda muhimdir. Har bir tilning o'z zamon tizimi bor va bu tizimlar o'zaro farq qiladi. O'tgan zamonda ishlatiladigan fe'l shakli boshqa tilda kelajak zamon shaklida ifodalanishi mumkin. Misol uchun, o'zbek tilidagi "yurdi" so'zi ingliz tilida "will walk" sifatida ifodalanishi mumkin.

2.3. Hol Nisbatlari

Fe'llarning holi ham tarjimada muhim rol o'ynaydi. Hol shakllari fe'ning harakatini yoki holatini belgilaydi va bu holni tarjima qilishda to'g'ri aniqlash zarur. Masalan, "yurayotgan" so'zi ingliz tilida "walking" sifatida ifodalanadi, lekin bu holni to'g'ri ifodalash uchun kontekstni hisobga olish zarur.

3. Tarjimadagi Morfologik Nisbatlarning Ta'siri

Tarjima jarayonida fe'llarning morfologik nisbatlari tarjimaning aniq va to'g'ri bo'lishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Morfologik nisbatlarni to'g'ri aniqlash orqali tarjimon quyidagi natijalarga erishishi mumkin:

- Aniqlik: Fe'llarning morfologik shakllari orqali tarjimon harakatni aniq ifodalashi mumkin.
- O'qish qulayligi: Morfologik nisbatlarni to'g'ri qo'llash o'qish jarayonini soddalashtiradi va tushunishni yaxshilaydi.
- Semantik aniqlik: Morfologik shakllar orqali fe'llarning ma'nosi aniqroq bo'ladi, bu esa tarjimaning sifatini oshiradi.

XULOSA

Tarjimada fe'llarning morfologik nisbat kategoriyalari muhim rol o'ynaydi. Shaxslararo, zamonlararo va hol nisbatlari tarjima jarayonida aniq va to'g'ri ifodalanishiga yordam beradi. Tarjimonlar ushbu kategoriyalarni hisobga olib, tarjimaning sifatini oshirishlari mumkin. Kelajakda tarjima fanida morfologik nisbatlarning yanada chuqurroq o'rganilishi tarjima jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Baker, M. (1992). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge.
2. Hatim, B., Mason, I. (1990). *Discourse and the Translator*. Longman.
3. Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. Prentice Hall.